

Systems. – Oxford: Oxford University Press, 2007. – 312 p.

36. Бевзенко А.Д. Социальная самоорганизация. Синергетическая парадигма: возможности социальных интерпретаций / НАН Украины; Ин-т социологии. – К.: Ин-т социології НАН України, 2007. – 438 с.

37. Білорус О.Г. Економічна система глобалізму. – К.:КНЕУ, 2007. – 360 с.

38. Глобализация и безопасность развития: Моногр. / Рук. авт. кол. и науч. ред. О.Г.Белорус; НАН Украины; Ин-т мир. экономики и межд. отношений; Киев. нац. экон. ун-т; Межд. ин-т глобалистики. – К., 2007. – 789 с.

39. Делокаров К.Х. Синергетика и динамика базовых смыслов // Синергетическая парадигма. Когнитивно-коммуникативные стратегии современного научного познания. – М.: Прогресс-Традиция, 2007. – С. 88–106.

40. Добронравова И.С. Причинность и целостность в синергетических образах мира // Практична філософія. – 2007. – №1. – С. 6–10.

41. Долгов С.И. Глобализация экономики: новое слово или новое явление? – М.: Экономика, 1998. – 215 с.

42. Концепции самоорганизации: становление нового образа научного мышления / Белкин П.Г., Герович В.А., Гороховская Е.А., Костюк В.Н. – М.: Наука, 1994. – 207 с.

43. Кочетов Э.Г. Глобалистика: Теория, методология, практика: Учеб. для вузов. – М.: НОРМА – ИНФРА-М, 2007. – 672 с.

44. Кримський С.Б. Запити філософських смислів. – К.: ПАРАПАН, 2007. – 240 с.

45. Моисеев Н.Н. Заслон средневековью. – М.: Тайдекс Ко, 2007. – 312 с.

46. Неклесса А.И. Геоэкономическая система мироустройства // Глобальное сообщество. Картография постсовременного мира. – М.: Восточная литература, 2007. – С. 323–348.

47. Николис Г., Пригожин И. Познание сложного. Введение / Пер. с англ. – М.: Мир, 1990. – 344 с.

48. Пахомов Ю.М., Лук'яненко Д.Г., Губський Б.В. Національні економіки в глобальному конкурентному середовищі. – К.: Україна, 1997. – 235 с.

49. Пахомов Ю.Н., Крымский С.Б., Павленко Ю.В. Пути и перепутья современной цивилизации. – К.: МДЦ, 1998. – 430 с.

50. Поппер К. Ницета историцизма. – М.: Прогресс VІА, 1993. – 187 с.

51. Постон Т., Стюарт Й. Теория катастроф и ее приложения / Пер. с англ. – М.: Мир, 1980. – 576 с.

52. Пригожин И., Стенгерс И. Время, хаос, квант. – М.: Прогресс, 1994. – 266 с.

53. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса / Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1986. – 432 с.

54. Спиридонова В.И. Амбивалентность глобализации // Полигнозис. – 2007. – №1. – С. 31–39.

55. Степин В.С. Наука // Новая философская энциклопедия. – М.: Мысль, 2001. – Т.3. – С. 23–28.

56. Чешков М.А. Глобализация: контуры рамочной концепции // Материалы постоянно действующего междисциплинарного семинара Клуба ученых “Глобальный мир”, 2001. – Вып. 6. – http://www.russiangularclub.com/gw_02_06a.htm.

С.С.Чередніченко,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ЕКСПОРТ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Автор досліджує важливість експортних галузей як фактору розвитку країни на сучасному етапі становлення світової економічної системи. Аналізуються економічні, соціальні, правові та політичні переваги від посилення експортного потенціалу країни.

The author analyses the importance of exports branches as a factor of country's development at the modern stage of the formation of the world economic system. Economic, social, legal and political advantages arising from strengthening country's export potential have been studied.

У той момент, коли відбувся перший суспільний поділ праці, у світі виникла торгівля. Протягом багатьох поколінь ця форма

економічної діяльності швидко розвивалася, обслуговуючи людство на всіх етапах його становлення – первіснообщинному, рабовласницькому, феодальному, капіталістичному. Цьому сприяли, зокрема, виникнення грошей, великі географічні відкриття, науково-технічна революція та інші вирішальні досягнення у ході розвитку людства. За цей час торгівля від обміну товарами та послугами між окремими племенами сягнула міжнародного, а згодом і глобального рівня.

Додатковим поштовхом для розвитку торгівлі у світі стали процеси глобалізації, які посилили міжнародний поділ праці і, відповідно, підвищили обсяги руху товарів і послуг між країнами. Як можна побачити на графіку, наведеному на рис. 1, з 1980 р. по 2007 р. обсяг експорту у світі зріс більше ніж у 7 разів:

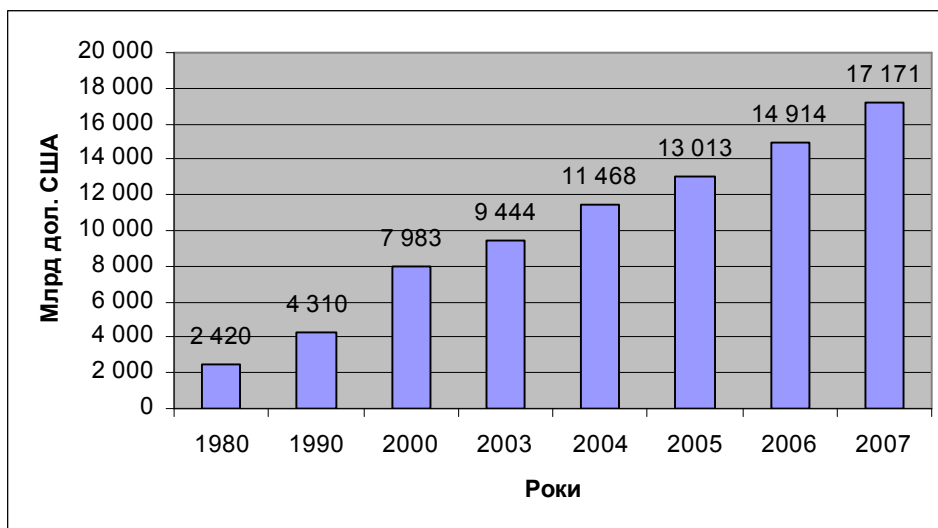

Рис. 1. Обсяг експорту товарів та послуг у світі за роками [11]

Як відомо, міжнародна торгівля має дві взаємопов'язаних форми – експорт та імпорт. Різниця між цими показниками становить торговельне сальдо країни, яке може бути як позитивним, так і негативним. Як правило, кожна країна прагне максимізувати обсяги власного експорту і мінімізувати імпорт. Приводом для цього виступає величезне значення експорту не лише для економічного розвитку країни, але й для багатьох інших сфер її життя.

Тенденції у вітчизняній економіці протягом останнього десятиріччя свідчать про те, що Україна приділяє недостатньо уваги розвитку експортного потенціалу. Як видно з рис. 2, протягом 1998-2007 рр. торговельний баланс країни змінювався

нерівномірно, набувши позитивних значень у 2000-2004 рр., після чого його негативне сальдо знову почало зростати, причому вкрай швидкими темпами. Поштовхом для цього послужила неврівноважена державна економічна політика, спрямована на досягнення позитивного платіжного балансу не за рахунок торговельних інструментів, а шляхом залучення у країну іноземного позикового капіталу. Як показала глобальна економічна криза, яка триває ще й досі, регулювання платіжного балансу за рахунок руху іноземних кредитів не в змозі забезпечити сталого розвитку. На підставі цього можна стверджувати про недостатнє розуміння важливості експорту для розвитку економіки країни на сучасному етапі становлення світового господарства.

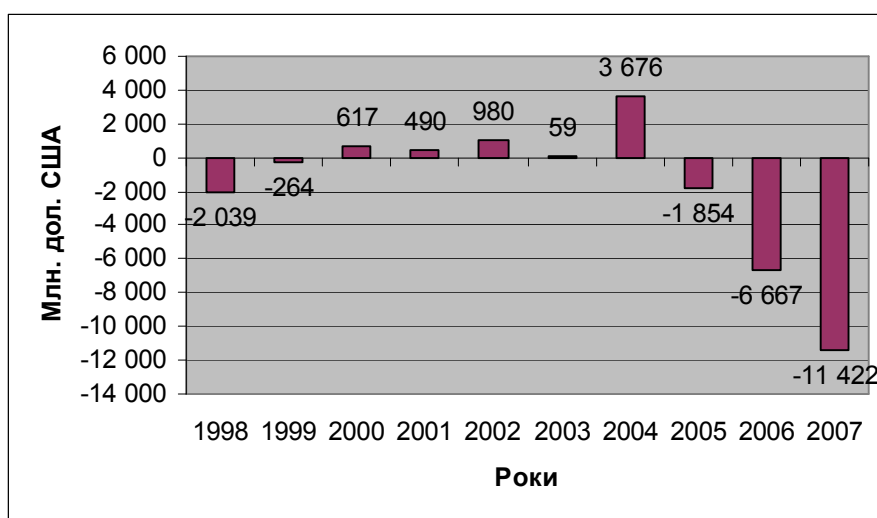

Рис. 2. Динаміка торговельного балансу України протягом 1998-2007 рр. [2] та [12]

Важливість стимулювання експортних галузей для розвитку національної економіки була предметом досліджень багатьох вітчизняних (А.А.Мазаракі [22], А.Колінець [16]) та зарубіжних (Камерон, Кросс [23], М.Феррейра [31]) науковців. Переважна більшість досліджень зазначених авторів присвячена аналізу питання експорту на прикладі окремих країн. Автором було проведено аналіз результатів їхніх досліджень та представлено їх у синтезованому вигляді разом із власними поглядами на проблему.

У зв'язку з окресленою вище проблемою автор вважає за необхідне докладно обґрунтувати важливість експорту як фактору розвитку країни на сучасному етапі становлення

світової економіки, спираючись на проведений аналіз досвіду провідних країн-експортерів.

На наш погляд, розвиток експортних галузей надає країні переваги, які можна згрупувати за такими ознаками:

1) Переваги економічного характеру. Високий ступінь розвитку експорту надає країні чисельні переваги економічного характеру, основними з яких можна назвати:

Прискорення економічного зростання. Як відомо, основним показником економічного росту країни є валовий внутрішній продукт, який розраховується за формулою [24, с.123]:

$$\dot{A}A\dot{I} = C + I_g + G + X_n, \text{ де}$$

C – витрати на особисте споживання;

I_g – валові приватні інвестиції всередині країни;

G – державні закупівлі;

X_n – чистий експорт (різниця між експортом та імпортом країни).

Як бачимо, обсяг експорту у вартісному виразі є прямо пропорційним обсягу ВВП, а його стабільне зростання виступає важливим фактором стабільного зростання економіки країни.

Зазначимо, що у багатьох країнах – незалежно від того, є вони старими чи новими учасниками торговельних відносин глобального рівня – обсяг експорту становить значну, якщо не основну, частку ВВП. Так, у 2007 р. обсяг експорту товарів з Німеччини склав 1 236,5 млрд дол. США (40,23% ВВП), Нідерландів – 550,6 млрд дол. США (73,01% ВВП), Ірландії – 121 млрд дол. США (47,48% ВВП), Чеської Республіки – 122,4 млрд дол. США (72,8% ВВП), Польщі – 137,6 млрд дол. США (32,74% ВВП), Росії – 355,2 млрд дол. США (27,51% ВВП), Саудівської Аравії – 228,6 млрд дол. США (59,88% ВВП), Південної Кореї – 371,6 млрд дол. США (38,31% ВВП), Китаю – 1 217,9 млрд дол. США (37,13% ВВП), Японії – 712,8 млрд дол. США (16,29% ВВП) (наведені дані та відповідні розрахунки по них ґрунтуються на інформації з [39, с.356-359]).

Покращення платіжного балансу країни. Баланс торгівлі товарами та послугами є істотним фактором формування поточного рахунку країни. Окрім цього, посилення економіки держави за рахунок експортних надходжень сприяє зростанню її кредитних рейтингів і, відповідно, притоку позичкового капіталу

до країни. Вищеназвані фактори обумовлюють формування позитивного платіжного балансу країни. Отже, розвинений експорт сприяє мінімізації зовнішнього боргу країни та стабільності курсу її національної грошової одиниці, підвищуючи попит на неї за рахунок підвищення пропозиції іноземної валюти.

У країнах – провідних учасниках світової торгівлі експорт формує значну частину зовнішніх надходжень. Так, у 2006 р. у Канаді він становив 68,67% від доходної частини платіжного балансу (обсяг експорту склав 461 118 млн дол. США при розмірі надходжень 585 063 млн дол. США), у Китаї – 73,76% (відповідно 1 061 681 і 1 314 675 млн дол. США), у Чеській Республіці – 73,86% (108 450 і 128 782 млн дол. США), у Німеччині – 58,52% (1 305 808 і 1 933 225 млн дол. США), у Ірландії – 15,48% (173 858 і 675 980 млн дол. США), у Японії – 55,76% (733 111 і 1 104 408 млн. дол. США), у Нідерландах – 47,02% (475 016 і 830 000 млн дол. США), у Польщі – 62,70% (137 904 і 187 063 млн дол. США), у Росії – 67,63% (334 853 і 449 389 млн дол. США), у Південній Кореї – 69,80% (383 718 і 475 450 млн дол. США) (розраховано на основі даних, наведених у [12] і [11]).

Залучення іноземних інвестицій. Економічне середовище, сприятливе для розвитку експортних галузей, зокрема, завдяки стабільній правовій системі, відносно недорогій робочій силі, низькому рівню оподаткування, відсутності корупції є собою важливим фактором для приваблення прямих іноземних інвестицій. Такі капіталовкладення здійснюються іноземними юридичними особами для створення власних підрозділів у відповідних країнах. Метою створення таких підрозділів може бути виробництво кінцевої чи проміжної продукції та надання послуг. При цьому зв'язок між розвитком експорту та припливом прямих іноземних інвестицій може бути як прямим, так й опосередкованим. Прямий зв'язок знаходить вираз через інвестиції у експортні галузі, опосередкований – через інвестиції у галузі, спрямовані на внутрішнє споживання, зростання якого відбулося за рахунок зростання обсягів експортних надходжень у державу.

Зазначимо, що на практиці спостерігається певний зв'язок між

обсягами експорту країни та обсягами прямих іноземних інвестицій до неї: найбільший обсяг закордонних інвестицій надходить саме до країн – провідних експортерів світу. Визнаним лідером у залученні прямих іноземних інвестицій завдяки наявності середовища, сприятливого для розвитку експортних галузей, є Китай, який лише за період з 1998 р. по 2007 р. залучив прямих іноземних інвестицій на суму приблизно 553 млрд дол. США, причому сума отриманих інвестицій майже щорічно зростала (рис. 3).

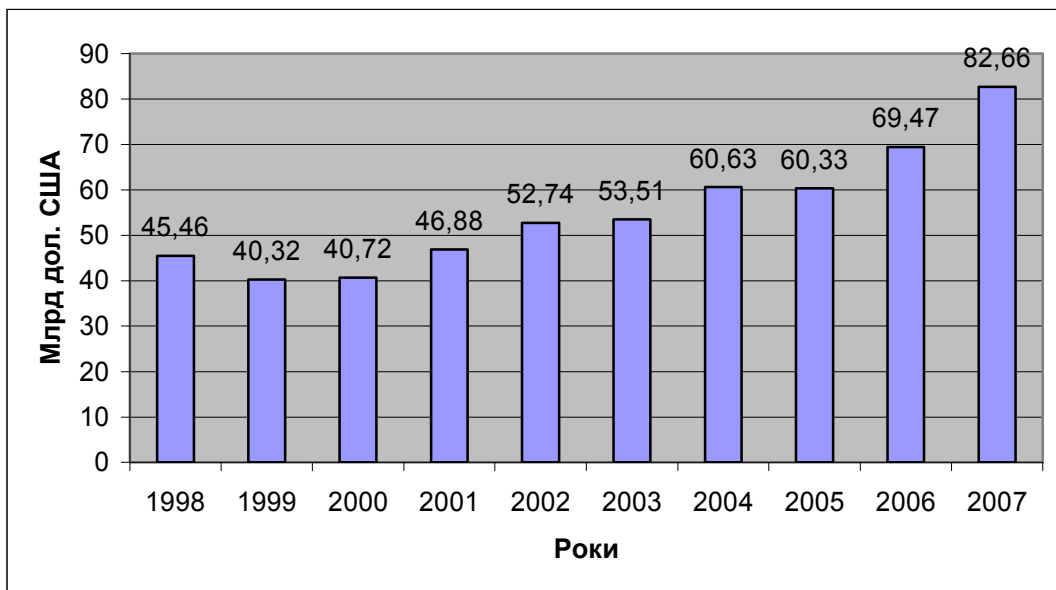

Рис. 3. Річні обсяги прямих іноземних інвестицій, отриманих КНР у 1998-2007 рр. [3]

Водночас, невпинно зростали й обсяги китайського експорту (рис. 4).

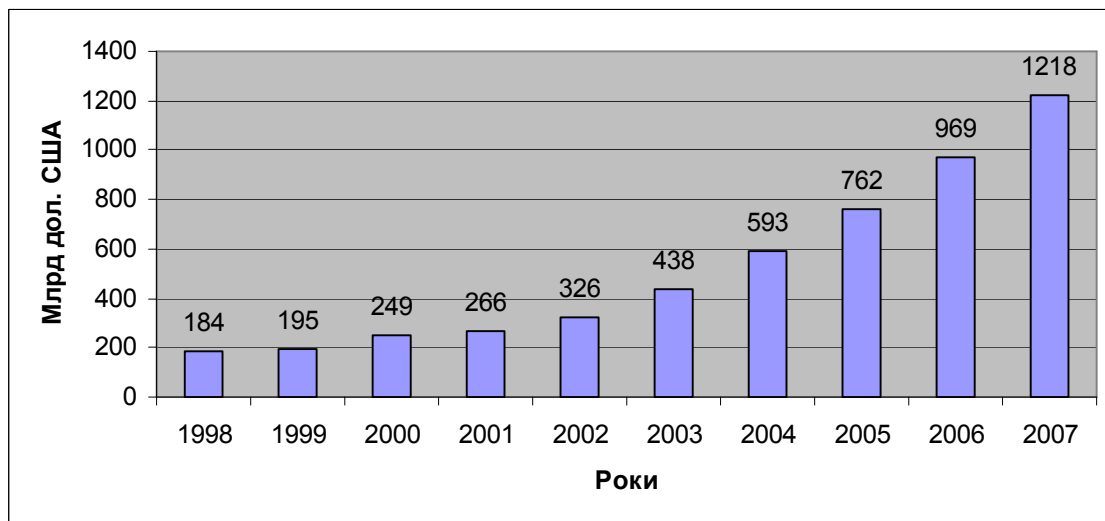

Рис. 4. Річні обсяги експорту товарів з КНР у 1998-2007 рр. [11] та [12]

Збільшення кількості робочих місць та підвищення кваліфікації робочої сили. Відомо, що, за інших рівних умов, кількість робочих місць у країні прямо пропорційна кількості споживачів у ній. Оскільки попит закордонного ринку збільшує кількість споживачів продукції національних підприємств, то й експорт, як спосіб задоволення потреб таких споживачів, виступає фактором збільшення кількості робочих місць у країні.

Водночас, боротьба із потужними конкурентами на глобальному ринку зумовлює підвищені вимоги до якості продукції та послуг, що виробляються, а відповідно й до кваліфікації робочої сили, зайнятої у їхньому виробництві. Висока кваліфікація може забезпечуватися як до прийняття робітника на підприємство, що знаходить вираження у більш наполегливому набутті майбутніми працівниками освіти належного рівня, так і під час роботи на підприємстві – у вигляді тренінгів, семінарів, стажувань за кордоном тощо.

Як приклад можна навести Китай, де конкуренція за працевлаштування на підприємствах з іноземними інвестиціями змушує молодих людей отримувати базову та післядипломну вищу освіту за кордоном. Так, за даними Міністерства освіти КНР, з 1978 по 2003 р. за кордоном пройшли навчання 700200 китайських студентів та науковців [8], за даними інших джерел [15], до початку 2008 р. їхня кількість сягнула 1,2 млн. З іншого боку, до програми підвищення кваліфікації іноземного персоналу після прийняття на роботу вдаються більшість провідних фірм світу, зокрема NEC [21], Toshiba [17], Chrysler [26] та інші.

Підвищення технологічного рівня національної економіки. Для набуття національними товарами і послугами конкурентних переваг порівняно з продукцією іноземних підприємств необхідно забезпечити як їхню високу якість, так і низьку собівартість. За сучасних умов, поряд з вартістю ресурсів та якістю праці, вкрай важливим, а у деяких випадках й вирішальним фактором виступає рівень технологічного оснащення підприємств. З огляду на це національні підприємства, орієнтовані на експорт, змушені підвищувати власний технологічний рівень за рахунок закупівлі відповідних технологій всередині країни чи за кордоном або отримання їх у

вигляді прямих іноземних інвестицій.

Про підвищення технологічного рівня національної економіки країн, орієнтованих на експорт, свідчить, зокрема, дослідження словенсько-норвезької групи науковців (Марк Кнелл, Борис Майсент та ін.). Його результати зафіксували зростання технологічного рівня економіки таких країн-експортерів, як Індонезія, Угорщина, Словенія, Чеська Республіка, Польща, Болгарія та Словацька Республіка.

Зростання виробничого потенціалу. Надходження у країну іноземних інвестицій, опанування нових технологій, зростання кваліфікації персоналу, збільшення обсягу основних виробничих фондів та інші фактори, прямо чи опосередковано пов'язані із розвитком експорту, обумовлюють зростання виробничого потенціалу країни. Фактично, частина виробничого потенціалу задіяна у виробництві експортної продукції, знаходить свій вартісний прояв у обсягах експорту продукції промислового виробництва.

У якості прикладів країн, значна частка приросту виробничого потенціалу яких припадає на експортні галузі, можна навести як „старі”, так і „нові” індустриальні країни. Серед перших можна зазначити Німеччину (у 1995 р. обсяг експорту продукції обробної промисловості становив 466,2 млрд дол. США, у 2005 р. – 811,6 млрд дол. США, приріст експорту продукції обробної промисловості за 10 років становив 74,10%), Францію (відповідно 220,8 і 355,4 млрд дол. США, 60,96%), Канаду (113,4 і 208,5 млрд дол. США, 83,84%), серед других – Малайзію (39,9 і 105,7 млрд дол. США, 164,70%), Індонезію (15,9 і 40,9 млрд дол. США, 157,22%), Філіппіни (6,7 і 35,5 млрд дол. США, 433,66%), Китай (107,1 і 701,0 млрд дол. США, 554,39%) (розраховано за даними [29] та [12]).

Посилення кластерного розвитку економіки країни. Кластер у економічній літературі визначається як індустриальний комплекс, сформований на базі територіальної концентрації мереж спеціалізованих постачальників, основних виробників і споживачів, пов'язаних технологічним ланцюгом [27].

Пояснити сутність кластерного впливу на економіку країни можна на прикладі організації розподілу праці при виробництві

кінцевої продукції великими фірмами. Як відомо, внесок значної частини виробників у їхню кінцеву продукцію полягає у проведенні дослідно-конструкторських робіт та у виробництві певних частин, передача яких у виробництво субпідрядникам з деяких міркувань (наприклад, через необхідність збереження нової технології у таємниці) не виглядає доцільною. Виробництво більшості комплектуючих, з метою зменшення різноманітних ризиків та оптимізації зусиль, передається субпідрядникам. Так, наприклад, автомобіль „Volkswagen Golf” фактично є продуктом таких фірм, як „Johnson Controls” [5], „Faurecia” [4], „Recaro” [6], „Woco” [7] та багатьох інших. При цьому спрацьовує ефект мультиплікатора, коли вкладення коштів у одне підприємство обумовлює створення багатьох інших підприємств – виробничих, будівельних, послугових, освітніх тощо.

Зростання рівня доходів населення. Надходження додаткових грошей в економіку країни, зростання кількості робочих місць, кваліфікації працівників і зростання продуктивності праці обумовлюють піднесення доходів працівників на інший, якісно вищий, рівень. Незважаючи на те, що одним з основних факторів для здійснення закордонних інвестицій у експортні галузі є саме відносно дешева і кваліфікована робоча сила, зростання кількості робочих місць обумовлює об'єктивне зростання вакансій на ринку праці і, відповідно, скорочення попиту на них, результатом чого стає підвищення середньої вартості одиниці персоналу. Наприклад, завдяки інтеграції у світову економіку з 1996 по 2006 р. середня номінальна місячна заробітна плата у виробничому секторі в Угорщині зросла на 217,32% (з 48 195 до 152 934 тис. форінтів), у Південній Кореї – на 105,74% (з 1261,2 до 2594,8 вон), у Сінгапурі – на 55,98% (з 2319,5 до 3618 синг. доларів) у Польщі – на 159,69% (з 832,80 до 2245,95 злотих), у Словенії – на 137,57% (зі 106 144 до 252 162 слов. талера) (розраховано на основі даних з [11]).

Зростання бюджетних надходжень за рахунок оподаткування. За інших рівних умов зростання обсягів експорту сприятиме зростанню податкових надходжень у Державний бюджет. Такий ефект знаходить як прямий, так і опосередкований прояв. Надходження у Державний бюджет можуть мати місце у формі податку на прибуток підприємств експортної галузі, податку на

дохід фізичних осіб – працівників таких підприємств, а також податків на прибуток усіх інших підприємств, які забезпечують роботу експортерів та життєдіяльність їхніх співробітників. Іншими словами, знову спрацьовує схема кластерного мультиплікатора. Окрім цього, у випадках, коли експортне підприємство є об'єктом прямих закордонних інвестицій, держава може встановити економічно обґрунтований податок на репатріацію отриманого прибутку. Таку практику застосовує КНР, у якій ставка податку на репатріацію прибутку залежно від виду економічної діяльності та податкових пільг становить 10-20% ([13], [35]).

Покращення інфраструктури. Зростання обсягів експорту обумовлює необхідність його обслуговування, тобто формування як виробничої, так і невиробничої інфраструктури. Збільшення обсягів товаропотоків, людських, грошових потоків потребує розвитку залізничного, автомобільного, морського, авіаційного транспорту, морських портів, аеропортів та інших транспортних терміналів, автодоріг, а також фінансових, насамперед банківських, послуг.

Так, через швидке зростання розвитку зовнішньої торгівлі необхідність покращення мережі доріг постала перед Польщею. У зв'язку з цим у країні було прийнято декілька законів, спрямованих на розвиток дорожньої інфраструктури, зокрема Закон про фінансування державних доріг від 1997 р., за яким не менше 30% від доходів по акцизах на пальне має витратитися на їхнє будівництво та обслуговування [19]. Завдяки цьому лише у 2004-2005 рр. у розвиток дорожньої мережі було інвестовано 12 630 млн злотих [20]. З 2005 р. по 2007 р. загальна довжина автострад зросла на 20,08% (з 551,7 до 662,5 км), швидкісних автострад – на 28,01% (з 257,7 до 329,9 км) (розраховано за даними [36] і [37]).

Підвищення якості товарів на внутрішньому ринку. У зв'язку із вкрай гострою конкуренцією на світовому ринку експортні галузі мають підтримувати якість власної продукції на найвищому рівні. Оскільки усі компанії за інших рівних умов намагаються максимізувати власний прибуток за рахунок розширення ринків збуту, багато підприємств реалізують певну частку продукції, спочатку призначеної для реалізації

за кордоном, на внутрішньому ринку. Так, зарубіжні підрозділи більшості транснаціональних компаній, зокрема, Siemens [34, с.23], Canon [25, с.68], Matsushita [32, с.37], Procter&Gamble [32, с.8], Zapf Creation [40, с.58], які виробляють продукцію на експорт, реалізують певну її частку всередині країн, у яких вони розташовані. Така конкуренція з боку більш якісних товарів змушує місцевих виробників підвищувати якість власної продукції. Окрім цього, підвищенню продукції на власному ринку мають сприяти інші процеси, що супроводжують розвиток власних експортних галузей – залучення нових технологій, підвищення кваліфікації працівників, зростання управлінського досвіду, впровадження нових методів управління якістю тощо.

Підвищення ефективного використання внутрішніх ресурсів. Зростання попиту на внутрішні ресурси та залучення новітніх методів управління обумовлює їхнє ефективніше використання. Це знаходить свій прояв у зростанні ефективності праці, залученні безвідходних технологій, підвищенні фондівіддачі тощо.

Зростання грошових ресурсів країни. Процеси, прямо чи опосередковано пов'язані з експортом товарів та послуг економічними суб'єктами країни, сприяють приросту матеріально забезпеченої грошової маси у ній. Як відомо, гроші – це своєрідна „кров економіки”, при правильному використанні вони становлять важливий інвестиційний ресурс. Грошові прибутки, отримані від реалізації продукції за кордон, можуть інвестуватися у розширення виробничих фондів самих підприємств, вкладатися у цінні папери інших суб'єктів, забезпечуючи для останніх можливість розширення власного бізнесу, у банки, що сприяє подальшому кредитуванню економіки із використанням ефекту банківського мультиплікатора. Грошові надходження, отримані державою у вигляді податків, спрямовуються на розвиток інфраструктури, соціальні програми, ефективне державне управління тощо.

Підвищення конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Економічне зростання, стабільність національної грошової одиниці, зростання технологічного рівня країни, підвищення професійного рівня персоналу та інші позитивні

наслідки розвитку експортних галузей виступають вкрай значними факторами посилення конкурентоспроможності країни.

2) Соціальні переваги. Можливості та вимоги, обумовлені розвитком експортних галузей країни, виступають вагомим чинником розвитку соціальної сфери. Так, необхідність підготовки кваліфікованих кадрів сприяє розвитку системи освіти країни: приватні компанії організовують спеціальні підрозділи, орієнтовані на підготовку персоналу без відриву від виробництва, укладають відповідні угоди з ВНЗ, а іноді відкривають власні навчальні заклади. Збільшення кількості робочих місць сприяє покращенню показників зайнятості у країні, формуванню здорових соціально-трудоких відносин. Зростання бюджетних надходжень, окрім цього, дозволяє державі більш ефективно провадити політику у галузі охорони здоров'я, забезпеченості житлом, пенсійну, культурну, молодіжну політику тощо.

Прикладом позитивного впливу розвитку експортних галузей на соціальне середовище країни є основні показники соціального розвитку орієнтованих на експорт південно-азійських країн, наведені у табл. 1 (розраховано на основі даних з [28], [12] та [10]).

3) Переваги правового характеру. Залучення країни до міжнародної торгівлі у великих масштабах обумовлює впровадження у ній провідного досвіду у галузі правових відносин. Постає необхідність приведення правового середовища у відповідність із новими вимогами. Така адаптація може знайти свій прояв як на зовнішній, так і на внутрішній арені. У першому випадку це знаходить свій прояв, насамперед, у вигляді різноманітних угод, спрямованих на розвиток вільного експорту продукції власного виробництва до інших країн – угодах про скасування митних бар'єрів, входження у митні союзи, скасування подвійного оподаткування тощо. Зміни внутрішнього правового середовища знаходять свій прояв, зокрема, у прийнятті законів про захист авторських прав, дотримання міжнародних стандартів, так само як і у нормативних актах, спрямованих на підтримку власних експортерів.

Основні показники соціального розвитку окремих південно-азійських країн

	Індекс розвитку людського потенціалу			Очікувана тривалість життя новонароджених (років)			Частка писемного населення			Сукупна частка тих, хто навчається (%)			ВВП на душу населення, дол. США		
	1995	2006	Зміна (%)	1995	2006	Зміна (%)	1995	2006	Зміна (%)	1995	2006	Зміна (%)	1995	2006	Зміна (%)
В'єтнам	0,560	0,718	28,21	66,4	74,0	11,45	93,7	90,3	-3,63	55	62	13,27	283	706	149,4 7%
Індонезія	0,679	0,726	6,92	64,0	70,1	9,53	83,8	91,0	8,59	62	68	10,00	1120	1593	42,23 %
Камбоджа	0,422	0,575	36,26	52,9	58,6	10,78	65,0	75,6	16,31	62	59	-5,32	291	512	75,95 %
Лаос	0,465	0,608	30,75	52,2	63,7	22,03	56,6	72,5	28,09	50	60	19,20	379	605	59,63 %
Малайзія	0,834	0,823	-1,32	71,4	73,9	3,50	83,5	91,5	9,58	61	72	17,21	4479	5990	33,74 %
М'янма	0,481	0,585	21,62	58,9	61,2	3,90	83,1	89,9	8,18	48	56	17,29	180	284	57,78 %
Південна Корея	0,894	0,928	3,80	71,7	78,2	9,07	98,0	99,9	1,94	83	99	18,67	11490	18481	60,84 %
Філіппіни	0,677	0,745	10,04	67,4	71,3	5,79	94,6	93,3	-1,37	80	80	-0,50	1081	1363	26,09 %

Поліпшення правового середовища з метою розвитку зовнішньоторговельних зв'язків відбулося, зокрема, у такому лідері світового експорту, як Китай. Вступ цієї країни до СОТ обумовив введення низки нових законів у відповідності зі стандартами цієї організації. Зокрема, було внесено зміни у Закон про патенти, Закон про якість продукції, Закон про торгові марки та Закон про захист авторських прав [1]. Статті, спрямовані на врегулювання діяльності приватного бізнесу, було введено до усіх найважливіших законодавчих актів – Конституції, Цивільного кодексу, Кримінального кодексу, Закону

про корпорації, Закону про партнерства; окрім цього, було прийнято закон про сприяння розвитку малого та середнього бізнесу [9]. Про розвиток правового середовища КНР свідчить і зростання кількості приватних юристів у країні з 200 на початок 1980-х рр. до більш ніж 110 000 на початок 2000-х рр. [14].

4) Переваги політичного характеру. Зростання економіки країни, зміцнення її грошової одиниці, залежність інших держав від експортованих нею товарів сприяє становленню такої країни як вагомого гравця на світовій політичній арені. Необхідність подальшого захисту власних інтересів, посилення конкурентних переваг змушує окремі країни об'єднуватися у різноманітних інтеграційні утворення – митні, валютні, політичні.

Так, залежність світу від імпорту товарів з Китаю та Росії сприяла їхній інтеграції до клубу „Великої сімки” [30], що, у свою чергу, дозволило цим країнам справляти значний вплив на політику провідних держав світу і визначати напрямки розвитку людства на майбутнє. Експортна орієнтація невеликих країн південно-східної Азії обумовила їхнє об'єднання у АСЕАН [18] (частка експорту товарів у ВВП країн-членів цього утворення у 2007 р. складала від 24,45% (Лаос) до 97,51% (Малайзія)). Розвиток експортного потенціалу країн східної Європи – Болгарії, Чеської Республіки, Словацької Республіки, Словенії, Польщі, Угорщини та ін. – сприяв їхньому скорішому приєднанню до Європейського Союзу.

Зауважимо, що, поряд з чисельними перевагами розвиненого експортного потенціалу, його невпорядкований розвиток містить у собі певну небезпеку. Так, низька диверсифікація експорту обумовлює залежність країни від коливань світових цін на окремі продукти, як це сталося під час теперішньої глобальної кризи з деякими країнами СНД, чия експортна спеціалізація припадала на металургійну, хімічну та нафтогазову галузі. Окрім цього, часто конкурентні переваги країн досягаються за рахунок зниження екологічних стандартів, низької оплати праці та недостатніх норм захисту праці. Формування експортного потенціалу має відбуватися з урахуванням структурного компоненту і бути об'єктом розумного державного регулювання.

Висновки:

1) Експорт є важливим елементом світової економічної

системи. З 1980 р. по 2007 р. його обсяги зросли більше ніж у 7 разів.

2) Динаміка торговельного балансу України свідчить про недостатність зусиль, спрямованих на розвиток експортного потенціалу держави.

3) Експорт є суттєвим фактором розвитку будь-якої держави. Зростання надходжень від діяльності експортних галузей надає значного поштовху для покращення її економічного, соціального, правового та політичного середовища.

Напрямки майбутніх досліджень. З огляду на сучасні економічні тенденції та власні наукові інтереси, на базі наведених результатів автор планує дослідити такі проблеми:

1) Вплив глобальної фінансово-економічної кризи на розвиток торгівлі у світі.

2) Аналіз структури українського експорту в контексті структури світового попиту.

3) Вплив глобальної фінансово-економічної кризи на розвиток національної економіки у контексті структури українського експорту.

4) Стратегія розвитку експортного потенціалу України в умовах глобалізації.

Список використаних джерел:

1. Вебсайт Американського університету у Вашингтоні // <http://www.american.edu/initeb/wl5521a/Legal%20Environment.htm>.
2. Вебсайт Державного комітету статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Вебсайт Ділової американсько-китайської ради // http://www.uschina.org/statistics/fdi_cumulative.html.
4. Вебсайт компанії Faurecia // http://www.faurecia.com/pages/about_faurecia/key_figures.asp?popup=salesByCustomer
5. Вебсайт компанії Johnson Controls // http://www.johnsoncontrols.com/publish/us/en/products/automotive_experience/Customers_Sales.html.
6. Вебсайт компанії Recaro // <http://www.recaro.com/index.php?id=975®ion=0&L=0>.
7. Вебсайт компанії Woco // [http://www.woco.de/dbw/public_woco/Homepage/\\$framelessPage/Ueber_uns_Referenzen](http://www.woco.de/dbw/public_woco/Homepage/$framelessPage/Ueber_uns_Referenzen)
8. Вебсайт Міністерства освіти КНР // http://www.moe.edu.cn/english/international_2.htm.
9. Вебсайт Посольства КНР у США // <http://www.china-embassy.org/eng/xw/t144441.htm>.
10. Вебсайт Програми з розвитку ООН // <http://hdr.undp.org/en/statistics/>.
11. Віртуальна база даних Міжнародної організації праці // <http://laborsta.ilo.org/STP/do>.
12. Віртуальна база даних ООН „UNdata” // <http://data.un.org/>.
13. Закон КНР про податок на прибуток Підприємств з іноземними інвестиціями та іноземних підприємств. Вебсайт Державної податкової адміністрації КНР // <http://202.108.90.130/n6669073/n6669088/6888509.html>.
14. Інформаційний портал КНР // <http://www.china.org.cn/english/Life/36430.htm>.

15. Китайський аналітичний портал // http://news.xinhuanet.com/english/2008-04/04/content_7917878.htm.
16. Л. Колінець. Аналіз стимулювання експорту в Україні та шляхи його покращення // Наукові записки ТНЕУ. Випуск 14. 2005 р.
17. Основні тренінги компанії Toshiba у 2008 р. Корпоративний вебсайт // <http://www.toshiba.co.jp/csr/en/employee/diversity.htm>.
18. Офіційний вебсайт АСЕАН // <http://www.aseansec.org/>.
19. Офіційний вебсайт Генерального директорату національних доріг та автострад Республіки Польща // <http://www.gddkia.gov.pl/index.php>.
20. Польський урядовий портал сприяння бізнесу // <http://www.business.gov.pl/Road,infrastructure,110.html>.
21. Структура тренінгів персоналу компанії NEC. Корпоративний вебсайт // http://www.nec.co.jp/csr/en/report2008/employee/emp02_1.html.
22. Управління експортним потенціалом України: Монографія / За заг. ред. А.А.Мазаракі (Т.І.Чаюн, Т.М.Мельник, О.П.Гребельник, А.П.Кудирко, В.В.Юхименко, І.В.Таран, А.П.Покотиліюк). - К.: КНТЕУ, 2007. - 326 с.
23. Cameron, Grant, Cross, Philip. The importance of exports to GDP and jobs // Canadian Economic Observer, November 1999, vol. 12 no. 11.
24. Campbell R. McConnell, Stanley L. Brue. Macroeconomics: Principles, Problems, and Policies. Thirteenth edition. McGraw-Hill, Inc. 1996.
25. Canon Annual Report 2007.
26. Chrysler Dedicates Dodge Dakota Plant in Brazil. 07.11.1998. <http://www.theautochannel.com/news/press/date/19980707/press014262.html>.
27. Cluster specialisation patterns and innovation styles. - Den Haag, 1998. - P. 5.
28. Human Development Report 1998. Consumption for Human Development. United Nations Development Programme, 1998.
29. Human Development Report 2007/2008 // <http://hdrstats.undp.org/indicators/154.html>.
30. Jeffrey E. Garten. 3rd June 2004. China: The Missing Member at the G-8 Table. Аналітичний портал YaleGlobal online // <http://yaleglobal.yale.edu/display.article?id=4023>.
31. Maria Izilda Ferreira. The Importance of Export Credit For the Brazilian Economy. Institute of Brazilian Issues, The George Washington University, Washington, DC. Spring 1997 // <http://www.gwu.edu/~ibi/minerva/Spring1997/Maria.Izilda.Ferreira/Maria.Izilda.Ferreira.html>.
32. Matsushita Electric Industrial Co. Ltd. Annual Report 2007.
33. Procter&Gamble. Annual Report 2008.
34. Siemens AG. Annual Report 2007.
35. The New Chinese Enterprise Income Tax Law: Planning Opportunities and Traps for the Unwary. 21.08.2007. Вебсайт консалтингової фірми DLA Piper // http://www.dlapiper.com/planning_opportunities_chinese_income_tax_law/.
36. Transport – Activity Results in 2005. Information and Statistical Papers. Central Statistical Office of Poland. Warsaw 2006.
37. Transport – Activity Results in 2007. Information and Statistical Papers. Central Statistical Office of Poland. Warsaw 2008.
38. UNCTAD HANDBOOK OF STATISTICS 2008. United Nations Conference On Trade And Development, 2008.
39. World Development Report 2009. Reshaping Economic Geography. The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2009.
40. Zapf Creation. Annual Report 2007.